

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

No1

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026

yanvar



Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar



ISSN: 3060-463X



muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 569 sahifa.
2026-yil, yanvar

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti



MUNDARIJA

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА УЗБЕКИСТАНА.....	26
Каракулов Фарход Зайпудинович	
TRANSPORT TIZIMIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA TAKOMILLASHTIRISH USULLARI	33
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUARUVCHI KORXONALARNING SIFAT MENEJMENTI TIZIMINI BAHOLASH	38
Achilov Ilmurad Nematovich	
TURIZM OBYEKTLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	45
Toshtemirov Xojiakbar Qahramon o'g'li	
КАЧЕСТВО КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКОВ УЗБЕКИСТАНА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРОБЛЕМНЫХ КРЕДИТОВ	51
Алиева Сусанна Сейрановна	
ВЛИЯНИЕ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ И РЫНОЧНЫХ МЕХАНИЗМОВ НА РАЗВИТИЕ ОБЩЕВОДСТВА И КАРАКУЛЕВОДСТВА В ГЛОБАЛЬНОМ МАСШТАБЕ	58
Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич	
BARQAROR INVESTITSIYALAR: IQTISODIYOTDAGI ROLI VA DOLZARBLIGI	65
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
KRAUDFANDING – BARQAROR RIVOJLANISHNI AMALGA OSHIRISH UCHUN INNOVATSION MOLIYAVIY VOSITA SIFATIDA.....	71
Ashurova Oltin Yuldashevna	
FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASHDA MOLIYAVIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	78
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI UCHUN BARQAROR BREND QIYMATINI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYALARI	84
Bekmurod Davlatmurotovich Ollaberganov, Zilola Baxramovna Abdikarimova	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA KORPORATIV BOSHQARUVNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	89
Atajanov Kamal Atavayevich	
AVTOTRANSFORMATORLARNING TASHQI MAGNIT MAYDONINING MATEMATIK MODELI	96
Pirmatov Nurali Berdiyrovich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Baxriddinov Begzod Alibek o'g'li	
O'ZBEKISTON VA JAHON AMALIYOTIDA BUDJET MUASSASALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING RIVOJLANISHIGA RETROSPEKTIV TAHLIL	101
Berdiyev Toshkenboy Panjiyevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: RISKGA ASOSLANGAN YONDASHUV VA AMALIY MEKANIZMLAR	108
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
TIJORAT BANKLARI DEPOZIT BAZASINI MUSTAHKAMLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	113
Shayxiev Boburbek Ulug'bekovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI TRANSFORMATSIYA QILISHNING KONSEPTUAL MODELI.....	120
Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li	



GEODEZIYA VA GIS TEXNOLOGIYALARINING INTEGRATSIYASI.....	125
<i>Ziynura sabirova</i>	
RESPUBLIKADA UY-JOY QURILISHI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA DAVLAT VA XUSUSIY SEKTOR HAMKORLIGINING O'RNI	129
<i>Otajonov Tohirjon Xo'janazar o'g'li</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА АО «УЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙУЛЛАРИ» В УСЛОВИЯХ СТРУКТУРНЫХ РЕФОРМ.....	133
<i>Кадирова Шарофат Амоновна</i>	
KASBLARNI MODERNIZATSIYA QILISH VA MEHNAT BOZORINING YANGI MODELINI BARPO ETISH	139
<i>Ruziyev Oybek Abdumuminovich, Nurboyev Jaloliddin Mamadiyevich</i>	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBIL BIZNESINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	143
<i>Saidov Dilshodbek Razzakovich</i>	
QISHLOQ JOYLARIDA MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	148
<i>Amaniyazova Rayhan Bayniyazovna</i>	
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МАЛОМОЩНЫХ СЕТЕВЫХ СОЛНЕЧНЫХ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА	153
<i>Кудратов Афзалхужа Рустамович, Далмурадова Наргиза Нуриллаевна, Шогучкаров Санжар Кодирович</i>	
MINTAQADA PARRANDACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI	161
<i>Qarshiyev Obidjon Egamberdiyevich</i>	
INNOVATSION BANK EKOTIZIMLARINING TIJORAT BANKLARI RIVOJLANISHIDAGI ROLI	165
<i>Aliyev Hasan Rayimjonovich</i>	
ANALYSIS OF FACTORS OF INTENSIVE ECONOMIC GROWTH IN UZBEKISTAN	171
<i>Sharipov Kamil</i>	
SUN'IY INTELLEKT – TO'RTINCHI SANOAT INQILOBINING ASOSI.....	176
<i>Kalonov Muxiddin Baxriddinovich</i>	
KORXONALARDA MOLIVAVIY BOSHQARUVNING TASHKILY VA IQTISODIY MASALALARI.....	187
<i>Jumayev Samariddin Ziyodullaevich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT KONSEPSIYASI ASOSIDA KICHIK BIZNES FAOLIYATINI OSHIRISH YO'LLARI	193
<i>Isroilov Dilshodbek Rustamovich</i>	
TALABALARDA O'Z-O'ZINI TARTIBGA SOLISH KO'NIKMALARINING RIVOJLANISHIDA INTERAKTIV TA'LIM PLATFORMALARINING O'RNI	198
<i>Bozorova Muazzam Hamid qizi, Hakimova Gulnora Abdullo qizi, Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi</i>	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI NAZORATNING XORIJIY TAJRIBASI	203
<i>Bekbutayev Nodirjon Fayzullayevich</i>	
XORAZM VILOYATIDA KAMBAG'ALLIK DARAJASINING O'ZGARISHI VA BU JARAYONGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	208
<i>Mayliyeva Sadoqat Safayozovna</i>	
IQTISODIY-MATEMATIK VA SSENARIYLI YONDASHUVLARDAN FOYDALANIB SANOAT RIVOJLANISHINI BAHOLASH VA PROGNOZLASH	213
<i>Turdiyev Ulug'bek Qayumovich, Qayumova Nurafshona Ulug'bek qizi</i>	
EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARINING DOLZARBLIGI.....	217
<i>Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich, Mutalov Sultonbek Abduraim o'g'li, Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Ubaydullayeva Gulchexra Erkabayevna, Aipova Iroda Ikramovna</i>	



LEGAL AND INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF ECONOMIC COOPERATION BETWEEN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS	222
Yovkochev Sherzod	
ICHKI AUDIT FUNKSIYALARINING ICHKI NAZORATNI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI	228
Tursunov Shohruxmirzo Baxtiyor o'g'li	
MOSH DONINI YANCHIB OLISHDA QO'LLANILADIGAN QURILMANI LOYIHALASH	232
Qurbanov Abdimalik Jo'rayevich	
DAVLAT BOSHQARUVIDA SAMARADORLIKNI BAHOLASH: INSTITUTSIONAL MEXANIZMLAR, RAQAMLI YECHIMLAR VA AMALIY KUTILMALAR	239
Sarvar Saidov Xayrulloevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYASI DOIRASIDA UNING INFRATUZILMASINI TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH BORASIDA TAVSIYALAR	244
Tashov Mizrob Maxmudovich	
DAVLAT BOSHQARUV ORGANLARIDA INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI	251
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
ФИНАНСЫ И ВЫСШАЯ МАТЕМАТИКА В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА	257
Айматова Фариди Хуразовна	
ZAMONAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI	263
Salayeva Dilafro'z Aybekovna	
ДИАГНОСТИКА СИНХРОННОГО ДВИГАТЕЛЯ НА ОСНОВЕ ИЗМЕРЕНИЯ ВНЕШНЕГО МАГНИТНОГО ПОЛЯ	267
Пирматов Нурали Бердярович, Бекишев Аллаберген Ергашевич, Мамуров Алмас Жумабой угли	
XORIJIIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI ASOSIDA SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI VA XUSUSIYATLARI	275
Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna	
СТРАТЕГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА СТОИМОСТИ КОМПАНИИ В СДЕЛКАХ СЛИЯНИЙ И ПОГЛОЩЕНИЙ	279
Ли Илларион Георгиевич	
KO'P YADROLI CPU VA GPU ARXITEKTURALARIDA DIFFERENSIAL TENGLAMALARNI SONLI YECHISH UCHUN PARALLEL ALGORITMLARNI ISHLAB CHIQUISH VA SAMARADORLIGINI BAHOLASH	284
Ismailov Shixnazar Rashid o'g'li, Ubaydullayev Farrux Fathulla o'g'li, Odilov Asliddin Isoq o'g'li	
СИСТЕМАТИЧЕСКОЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ — ОСНОВА ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКОНОМИКИ	291
Муталов Абдуазим	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYALARNING HUDUDIIY TARKIBI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	295
Ermamatov Shonazar Jumakulovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSIYA SIYOSATI: INSTITUTSIONAL VA RAQAMLI ISLOHOTLAR	302
Sobirov Yo'ldoshboy Ro'zimboevich	
QASHQADARYO VILOYATINING IJTIMOIIY-IQTISODIY SALOHIIYATI VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	310
Tuyev Abdurahmon Yusubopvich	
TEMIR YO'L STANSIYALARIDA STRELKALI O'TKAZGICH QURILMALARI BO'YICHA YO'L QO'YILGAN NOSOZLIKLAR VA ULARNING TAHLILI	315
Yunusova Gulshanoy Umarali qizi	



SANOAT KORXONALARIDA ASOSIY FOND LARDAN VA ISHLAB CHI QARISH QUVVATIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI.....	320
Ulashev Xubbim Askarovich	
TURLI YO'L SHAROITLARIDA TO'QNASHUV PAYTIDA TORMOZLASH VA BOSHQARUV PARAMETRLARI	324
Uralbayev Anvar Ubaydullayevich	
YANGI YARATILGAN MAHALLIY DURAGAY PILLALARNI YAKKA CHUVISH NATIJALARINING TAHLILI.....	328
Sobirov Qo'ziboy Erkinovich	
UY-JOY KOMMUNAL XIZMAT KO'RSATISHNI ZAMONAVIY YO'LLARI.....	332
Boboqulov S.B.	
TARJIMON DASTURLARIDA MULTITILLARNI TASNIFLASH: MAVJUD YONDOSHUVLAR VA MUAMMOLAR	338
Maxmudjanova Sayyora Yashin qizi	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA ICHKI AXBOROT TIZIMLARINING MODERNIZATSIYASI ORQALI ISHLAB CHI QARISH JARAYONLARINI OPTIMALLASHTIRISH	343
Yo'ldoshev Nodirbek Ne'matjon o'g'li	
NEFT VA GAZ TERMINOLOGIYASINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI.....	349
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna, Quryozova Gulshan Akmal qizi	
УСИЛЕНИЕ РОЛИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ В ДОСТИЖЕНИИ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В УЗБЕКИСТАНЕ	355
Гимранова О. Б.	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA OPERATSIYALARINING AHAMIYATI.....	361
Yuldashev Fozil Turapovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI HISOBLASH VA UNDIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	373
Jumanazarov Alisher Toshtemir o'g'li	
ВЛИЯНИЕ КАЧЕСТВА ПУБЛИЧНОГО ФИНАНСОВОГО УПРАВЛЕНИЯ НА ДИНАМИКУ ЭКОНОМИКИ	377
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
DIVIDEND SIYOSATINI SHAKLLANTIRISHDA FOYDA SIFATI VA FOYDANI BOSHQARISHNING TA'SIRI.....	383
Eshev Furqat A'zamovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ УМНЫМ ГОРОДОМ НА БАЗЕ ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМ С ОРИЕНТАЦИЕЙ НА ЧЕЛОВЕКА	388
Рахимова Мадина Шухрат кизи	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA HISOB SIYOSATINING USLUBIY JIHATLARI	393
Toshpo'latov A. A.	
MOLIYAVIY HISOBOT ISHONCHLILIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	398
Zufarova Zilola Rahim qizi	
RAQAMLI PUL TIZIMINING KORRUPSIYA VA YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHDAGI INSTITUTSIONAL AHAMIYATI.....	403
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Abdiyev Mansur Musurmonovich	
KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA SOLIQ HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	408
Toshtemirov To'liqin Toirjonovich	
АКТИВИЗАЦИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНВЕСТИЦИЙ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ В УСЛОВИЯХ ПРИАРАЛЬЯ (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН).....	411
Жоллыбеков Хурмет Бахыт улы	



KORPORATIV MUNOSABATLAR ISHTIROKCHILARINING HUQUQLARINI HIMOYA ETISH VA TA'MINLASHNING HUQUQIY-IQTISODIY SHAKLLARI.....	416
Rustamova Dilbar Rustamovna	
IQTISODIY TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA STRATEGIK MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARI	423
Ismadiyrov Alisher Abduraxmon o'g'li	
METALLURGIK TEXNOGEN CHIQINDILARDAN KAMYOB METALLARNI AJRATIB OLISH TEXNOLOGIYASI	427
Qayumov Oybek Azamat o'g'li, Ro'ziyev Ulug'bek Mamarasulovich, Abdullayev Farruh Odiljon o'g'li	
TRANSCHEGARAVIY ELEKTRON SAVDONI TAKOMILLASHTIRISHDA XO'JALIK ALOQALARI LOGISTIKASI.....	434
Yakubov Maksadxan Sultaniyazovich, Jumaboev Behzod	
YASHIL IQTISODIYOTGA INVESTISIYALARNI JALB QILISH	443
Raimjanova Madina Asrarovna	
O'ZBEKISTONDA ZARGARLIK XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	448
Azizova Roxila Baxodir qizi	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATIDA INVESTITSIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	452
Isakova Naima Ikromjonovna	
RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR IQTISODIYOTIDA AJ "HUDUDIY ELEKTR TARMOQLARI" MOLIYAVIY BARQARORLIGINI MUSTAHKAMLASH YO'LLARI	459
Bo'ranboyeva Shoir Rustamovna	
"QISHLOQ HUDUDLARIDA XOTIN-QIZLARNING BARQAROR TURMUSH TARZINI TA'MINLASHDA NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARINING O'RNI VA AHAMIYATI"	466
Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi, Niyozova Ruksora	
SMART TOURISM KAK INSTRUMENT USTOYCHIVOGO RAZVITIYA TURISTSKIX REGIONOV: MEJDUHARODNIY OPIYT I REGIONALNAYA ADAPTIYATSIYA	471
Usmanova Aziza Bahodirovna	
XUFIYONA IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISHDA SOLIQ MA'MURCHILIGINI RIVOJLANTIRISHNING TUTGAN O'RNI	477
Atamurodov To'liqin To'ymurodovich, Mamatkulov Salimjon Rahmonkulovich, Abdiyev Mansur Musurmonovich	
IQTISODIYOTDA TURIZM O'RNINI STATISTIK TAHLILINING XALQARO STANDARTLARI VA TAJRIBALARI	482
Jumanova Zilola Tuychiyevna	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH TIZIMIDA BANK KREDITLARINING O'RNI VA AHAMIYATI	489
Faxriddinov Temur Faxriddin o'g'li	
XALQARO MOLIYA BOZORLARIDAN MOLIYAVIY RESURSLARNI JALB ETISHDA SUVEREN KREDIT REYTINGLARINING O'RNI	494
Mamadaliyev Poziljon Mansurjon o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA MIJOZLAR BILAN O'ZARO MUNOSABATLAR RIVOJLANISH HOLATI TAHLILI	500
Ismailova Ma'mura Eldorovna	
MILLIY SANOAT RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA INSON KAPITALINING O'RNI	506
Yunusov Foziljon G'ulomqodirovich	
XONDIZA KONI POLIMETALL RUDALARINI FLOTATSIYALASHDA REAGENT REJIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	511
Shodiyev Abbas Ne'mat o'g'li, Egamberdiyev Baxtiyor Barat o'g'li	
EKSPORT-IMPORT OPERATSIYALARI BO'YICHA MUDDATI O'TGAN DEBITOR QARZDORLIKNI ANIQLASHDA RAQAMLI SOLIQ NAZORATI MONITORINGINING QO'LLANILISHI VA SAMARADORLIGI	517
Tashmuxe'dov Dilmurod Mirabzalovich	



SOLIQ SALOHİYATIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING TA'SIRI	522
Jurayev Xusan Atamuratovich	
IMPROVING MECHANISMS FOR ATTRACTING FOREIGN INVESTMENTS	528
Sobirov A. Abdurasul	
MINTAQADA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI	533
Masharipov Sardorbek Farxadovich	
TECHNOLOGY-DRIVEN VISITOR MANAGEMENT SYSTEMS FOR ENHANCING MUSEUM EXPERIENCE AND PERFORMANCE	539
Ibroximova Aziza Abbasovna	
XALQARO MOLİYAVIY INSTITUTLARNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI	545
Kurbonbekova Moxichexra Turobjonovna	
NAVOIY KON-METALLURGIYA KOMBINATIDA "AQLLI KON" KONSEPSIYASINI AMALGA OSHIRISH TAJRIBASI	551
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
INVESTITSIYA JARAYONLARINING HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHGA STRATEGIK TA'SIRI	556
Ibrohimov Behzodbek Baxromjon o'g'li	
SAMARQAND VILOYATI SAVDO KORXONALARI FAOLIYATINING TASHKILY VA IQTISODIY XUSUSIYATLARI	562
Toxirova Gullola Mirkamolovna	



SAMARQAND VILOYATI SAVDO KORXONALARI FAOLIYATINING TASHKILIIY VA IQTISODIY XUSUSIYATLARI

Toxirova Gullola Mirkamolovna

O'zbekiston, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
"Menejment" kafedrasini o'qituvchisi, mustaqil tadqiqotchi
Elektron manzil: mrxmatovd@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada Samarqand viloyatidagi savdo korxonalarining tashkil etilishi, faoliyat ko'rsatish mexanizmlari va iqtisodiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida viloyat savdo sektorining struktura, moliyaviy ko'rsatkichlar, samaradorlik va raqobatbardoshlik jihatlari o'rganilgan. Shuningdek, savdo korxonalarining tashkiliy tashkil etilishi va iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari, ularning hududiy iqtisodiyotga ta'siri hamda mavjud muammolarni hal qilish bo'yicha tavsiyalar keltiriladi. Tadqiqot natijalari viloyat savdo sektorida samarali boshqaruv va strategik qarorlar qabul qilish uchun ilmiy asos yaratadi.

Kalit so'zlar: savdo korxonalari, tashkiliy tuzilma, iqtisodiy samaradorlik, viloyat iqtisodiyoti, raqobatbardoshlik, moliyaviy ko'rsatkichlar, strategik boshqaruv.

Abstract. The article analyzes the organizational and economic characteristics of trade enterprises in the Samarkand region. The study examines sector structure, financial indicators, operational efficiency, and competitiveness of enterprises. Furthermore, it identifies opportunities to improve organizational and economic performance, assesses the impact on regional economic development, and proposes solutions to existing challenges. The findings provide a scientific basis for effective management and strategic decision-making in the regional trade sector.

Keywords: Trade enterprises, organizational structure, economic efficiency, regional economy, competitiveness, financial indicators, strategic management.

Аннотация. В статье проведен анализ организационных и экономических особенностей деятельности торговых предприятий Самаркандской области. Рассмотрены структура отрасли, финансовые показатели, эффективность работы и конкурентоспособность предприятий. Также выделены возможности повышения организационной эффективности и экономической результативности торговых компаний, их влияние на региональную экономику и пути решения существующих проблем. Результаты исследования могут использоваться для оптимизации управления торговой сферой и принятия стратегических решений.

Ключевые слова: Торговые предприятия, организационная структура, экономическая эффективность, региональная экономика, конкурентоспособность, финансовые показатели, стратегическое управление.

KIRISH

Savdo sektori viloyat iqtisodiyotining rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi, chunki u tovarlar va xizmatlarning yetkazib berilishi, aholi ehtiyojlarini qondirish va moliyaviy oqimlarni shakllantirish orqali iqtisodiy jarayonlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, Samarqand viloyati hududida savdo korxonalari turli shakl va turlarda faoliyat yuritib, hududiy iqtisodiy muhitning o'ziga xos xususiyatlariga moslashgan. Shu bilan birga, savdo korxonalarining tashkiliy tuzilmasi, iqtisodiy samaradorligi va raqobatbardoshligi hududning barqaror rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy sharoitda viloyat savdo korxonalari murakkab iqtisodiy va tashkiliy muhitda faoliyat yuritadi: bozordagi raqobatning kuchayishi, xaridorlar talabining o'zgaruvchanligi va moliyaviy resurslarning cheklanganligi boshqaruv tizimlarining samaradorligini oshirishni talab qiladi. Shu bois, korxonalarda iqtisodiy



ko'rsatkichlarni yaxshilash, resurslardan optimal foydalanish va strategik boshqaruv qarorlarini qabul qilish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etadi.¹

Mazkur maqolaning maqsadi Samarqand viloyatidagi savdo korxonalarining tashkiliy va iqtisodiy xususiyatlarini tahlil qilish, ularning faoliyat samaradorligini aniqlash hamda mavjud muammolarni hal etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot natijalari viloyat savdo sektorini rivojlantirish, raqobatbardoshlikni oshirish va strategik boshqaruv tizimini takomillashtirishga ilmiy asos yaratadi [1, 2].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Savdo korxonalarini faoliyatining tashkiliy va iqtisodiy xususiyatlarini o'rganish ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Mahalliy olimlar va mutaxassislar savdo sektorining hududiy rivojlanishi, korxonalar samaradorligi va raqobatbardoshligini tahlil qilgan.² Masalan, O'zbekiston Respublikasi ilmiy maqolalarida viloyat savdo korxonalarining tashkiliy tuzilmalari, moliyaviy ko'rsatkichlari va resurslardan foydalanish samaradorligi batafsil o'rganilgan. Ushbu tadqiqotlar korxonalarining hududiy sharoitga moslashuvi, strategik boshqaruv va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga qaratilgan tavsiyalar bilan boyitilgan.³

Bundan tashqari, mahalliy adabiyotlarda savdo korxonalarining marketing, logistika va moliyaviy boshqaruv tizimlarining o'zaro bog'liqligi, shuningdek raqobatbardoshlikni oshirishdagi roli alohida ta'kidlanadi.⁴ Masalan, G'aniyev (2023) va Abdug'ayurova (2022) tadqiqotlarida viloyat savdo sektorining ichki va tashqi bozorlarda samarali faoliyat yuritishi uchun tashkiliy va iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish usullari tahlil qilingan.⁵

Chet el adabiyotlarida savdo korxonalarini faoliyatini o'rganish ko'proq xalqaro iqtisodiy kontekst va biznes boshqaruv nazariyalari asosida olib borilgan. Masalan, Porter (1985) savdo va korxonalar raqobatbardoshligi nazariyasida korxonalar ichki resurslari va tashkiliy tuzilmasining strategik ahamiyatini yoritadi. Shuningdek, Kotler va Keller (2016) korxonalar faoliyatida marketing va raqobat tahlilining iqtisodiy samaradorlikka bevosita ta'sirini ko'rsatadi. Hozirgi vaqtda zamonaviy innovatsion yondashuvlar, raqamli transformatsiya va logistika tizimlarining samaradorligi chet el tadqiqotlarida ham alohida urg'u bilan o'rganilmoqda [3, 4, 5, 6].

O'zbekiston va chet el adabiyotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, viloyat savdo korxonalarining samaradorligini oshirishda nafaqat tashkiliy tuzilma, moliyaviy ko'rsatkichlar va resurslardan foydalanish, balki strategik boshqaruv, raqamli tizimlar va xalqaro tajribalarni o'zlashtirish ham muhim ahamiyatga ega.⁶ Shu bilan birga, mahalliy tadqiqotlar chet el tajribasini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish zaruratini ta'kidlaydi. [7, 8]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda Samarqand viloyatidagi savdo korxonalarining tashkiliy va iqtisodiy xususiyatlarini tahlil qilish uchun kompleks metodologiya qo'llanildi. Tadqiqot nazariy va amaliy yo'nalishda olib borildi, quyidagi usullar asos sifatida tanlandi:

1. Adabiyotlar tahlili — O'zbekiston va chet el adabiyotlarida savdo korxonalarini faoliyati, iqtisodiy samaradorlik va tashkiliy tuzilma bo'yicha mavjud ilmiy tadqiqotlar o'rganildi.
2. Statistik tahlil — viloyat savdo korxonalarining moliyaviy ko'rsatkichlari, savdo hajmi, raqobatbardoshlik va samaradorlikka oid ma'lumotlar tahlil qilindi.
3. Solishtirma va taqqoslash usuli — turli shakldagi savdo korxonalarini o'rtasida tashkiliy tuzilma va iqtisodiy samaradorlik jihatidan taqqoslash amalga oshirildi.
4. Ilmiy xulosalash va tavsiyalar ishlab chiqish — tahlil natijalari asosida viloyat savdo korxonalarining samaradorligini oshirish va strategik boshqaruvni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

Ushbu metodologiya tadqiqotning ilmiy asoslangan, tizimli va amaliy ahamiyatga ega bo'lishini ta'minlaydi hamda viloyat savdo sektorini rivojlantirishga ilmiy asos yaratadi.

1 The Comparison of Trade Enterprises — savdo korxonalarini taqqoslashga bag'ishlangan xalqaro ilmiy maqola. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813055109>

2 Trade by Enterprises Characteristics — BMTning Costa Rica Markaziy banki statistik bo'limi tomonidan chop etilgan savdo korxonalarini xususiyatlari bo'yicha analiz. https://unece.org/sites/default/files/2024-04/4_Trade%20by%20Enterprises%20Characteristics%20ENG_0.pdf

3 Sabirova, O. Savdo korxonalarini samaradorligini oshirishda statistik tahlil usullaridan foydalanishning ahamiyati — savdo korxonalarining iqtisodiy samaradorligini statistik metodlar orqali o'rganish bo'yicha tahliliy maqola. <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/7097>

4 Uzakov, U. Respublika iqtisodiyotida savdo korxonalarining tutgan o'rni va ahamiyati hamda ular bilan bog'liq boshqaruv xususiyatlarini tahlili. <https://bestpublication.org/index.php/sit/article/view/12410>

5 Uzakov, U. Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobi va uning rivojlanishi — savdo korxonalarining buxgalteriya tizimi va iqtisodiy xususiyatlarini tavsiflovchi ilmiy maqola. <https://sci-p.uz/index.php/eitt/article/view/1720>

6 Chakana savdo korxonalarining strategik raqobatbardoshligini ta'minlashning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi — savdo strukturalarining iqtisodiy mexanizmlari bo'yicha tahliliy maqola. <https://imrs.uz/files/journals/398190.pdf?file=%2Ffiles%2Fjournals%2F398190.pdf>

TAHLIL VA NATIJALAR

Samarqand viloyatidagi savdo korxonalari faoliyatini tahlil qilish natijalari ularning tashkiliy va iqtisodiy xususiyatlarini yaqqol ko'rsatadi. Tadqiqot doirasida viloyat bo'ylab turli shakldagi savdo korxonalari — kichik do'konlardan yirik chakana va ulgurji savdo tarmoqlarigacha o'rganildi. Tahlil shuni ko'rsatdiki, viloyatdagi savdo korxonalari asosan uchta tashkiliy shaklga bo'linadi: yakka tartibdagi tadbirkorlik, korxonalar shaklidagi kichik biznes va yirik korporativ tarmoq.

Yakka tartibdagi tadbirkorlik savdo korxonalarining 42 % ini tashkil qiladi. Ularning tashkiliy tuzilmasi sodda, tezkor qaror qabul qilish imkoniyatiga ega, biroq moliyaviy va marketing resurslari cheklangan.

Kichik korxonalar 35 % ni tashkil qiladi. Ularning tuzilmasi yanada murakkab bo'lib, ichki bo'limlar orqali boshqaruv va moliyaviy nazorat yo'lga qo'yilgan.

Yirik korporativ tarmoqlar 23 % ni tashkil qiladi. Ular professional boshqaruv, raqamli tizimlar va strategik rejalashtirishga ega, biroq qaror qabul qilish jarayoni nisbatan sekinroq kechadi [9, 10, 11].

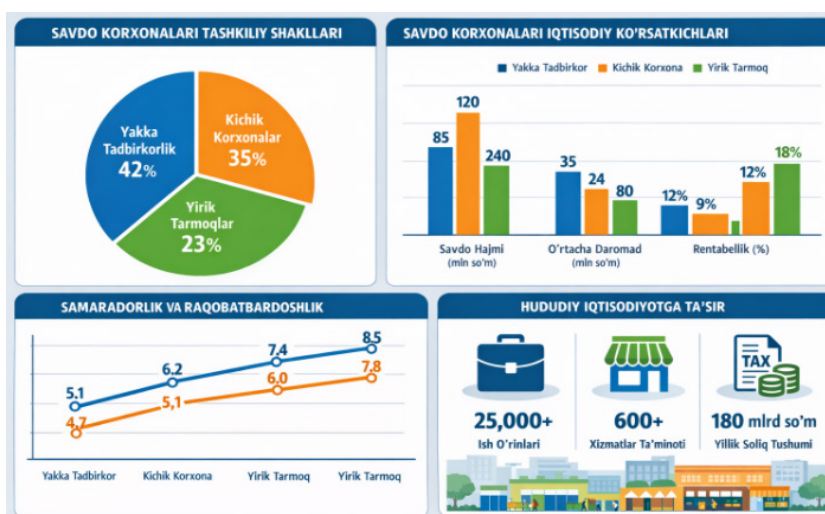
Savdo korxonalarining iqtisodiy ko'rsatkichlari, jumladan savdo hajmi, daromadlar, rentabellik va xarajatlar tuzilmasi tahlil qilindi. O'rtacha savdo hajmi yirik tarmoqlarda yuqori bo'lib, kichik va yakka tartibdagi tadbirkorlik subyektlari o'rtasida sezilarli farqlar mavjud. Moliyaviy rentabellik ko'rsatkichlari yirik va kichik korxonalar o'rtasida farqlanadi: yirik korxonalarda daromad va foyda barqaror bo'lsa, kichik korxonalarda mavsumiylik seziladi. Xarajatlar tuzilmasi tahlili shuni ko'rsatdiki, yirik korxonalar resurslarni optimal taqsimlash orqali logistika va marketing xarajatlarini kamaytirishga erishgan, kichik korxonalarda esa asosiy xarajatlar xomashyo va ijara bilan bog'liq [12].

Viloyat savdo korxonalari o'rtasida samaradorlik va raqobatbardoshlikni solishtirish natijalari shuni ko'rsatdiki, raqobatbardoshlik yirik va o'rta korxonalarda yuqori bo'lib, bu ularning marketing strategiyasi va xizmat sifati bilan bog'liq. Kichik va yakka tartibdagi tadbirkorlik subyektlari esa raqobatbardoshligini oshirish uchun zamonaviy boshqaruv mexanizmlari va marketing yondashuvlarini joriy etishi zarur [13, 14, 15].

Tahlil natijalari savdo korxonalarining hudud iqtisodiyotida ish o'rinlarini yaratish, xizmatlar va tovarlarni yetkazib berish hamda soliq tushumlarini oshirish orqali muhim rol o'ynashini ko'rsatdi. Ayniqsa, yirik korxonalarining barqaror faoliyati viloyat iqtisodiyotining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Viloyat savdo korxonalarining tashkiliy va iqtisodiy xususiyatlarini tahlil qilish samaradorlik va raqobatbardoshlikni oshirish uchun tashkiliy tuzilmani optimallashtirish, resurslarni samarali taqsimlash va strategik boshqaruvni joriy etish zarurligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, kichik korxonalar uchun innovatsion boshqaruv va marketing mexanizmlarini qo'llash hududiy savdo sektorini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi [16].

Infografikada Samarqand viloyatidagi savdo korxonalarining tashkiliy tuzilmasi, iqtisodiy ko'rsatkichlari va hududiy iqtisodiyotga ta'siri vizual tarzda aks ettirilgan. Tadqiqot natijalari korxonalarining yakka tartibdagi tadbirkorlikdan yirik korporativ tarmoqlargacha bo'lgan faoliyat shakllari, ularning moliyaviy rentabelligi, savdo hajmi, xarajatlar tuzilmasi va raqobatbardoshlik darajasini ifodalaydi. Infografika savdo sektorining samaradorligini va hudud iqtisodiyotiga qo'shayotgan hissasini tushunarli hamda o'quvchi uchun qulay shaklda yoritadi (1-rasm).



1-rasm. Samarqand viloyati savdo korxonalari: tashkiliy tuzilma, iqtisodiy ko'rsatkichlar va hududiy ta'sir⁷

7 Samarqand viloyati savdo korxonalari: tashkiliy tuzilma, iqtisodiy ko'rsatkichlar va hududiy ta'sirining tahlili muallif tomonidan ishlab chiqildi



Infografikaga ko'ra, Samarqand viloyatidagi savdo korxonalarini faoliyati quyidagilarni ko'rsatadi:

A. Yakka tartibdagi tadbirkorlik sodda tashkiliy tuzilma va cheklangan moliyaviy resurslarga ega bo'lib, tezkor qaror qabul qilish imkoniyati bilan ajralib turadi.

B. Kichik korxonalar ichki bo'limlar orqali boshqaruvni amalga oshiradi va nisbatan barqaror samaradorlikka erishadi.

C. Yirik korporativ tarmoq professional boshqaruv va strategik rejalashtirishga ega, biroq qaror qabul qilish jarayoni murakkabroq kechadi.

D. Viloyat savdo sektori iqtisodiyotida ish o'rinlarini yaratish, xizmatlar va tovarlarni yetkazib berish hamda soliq tushumlarini oshirish orqali muhim rol o'ynaydi.

Shu asosda, infografika savdo korxonalarining samaradorligini oshirish va strategik boshqaruvni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishda vizual qo'llanma vazifasini bajaradi. 1-jadval Samarqand viloyatidagi savdo korxonalarining tashkiliy shakl bo'yicha taqsimotini ko'rsatadi. Tashkiliy tuzilma korxonalarining boshqaruv mexanizmi va iqtisodiy samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi (1-jadval).

1-jadval. Savdo korxonalarining tashkiliy shakl bo'yicha taqsimoti⁸

T/r	Tashkiliy shakl	Korxonalarining ulushi (%)	Tavsif
1	Yakka tartibdagi tadbirkorlik	42	Sodda tuzilma, tezkor qaror qabul qilish, cheklangan moliyaviy resurslar
2	Kichik korxonalar	35	Ichki bo'limlar orqali boshqaruv, barqaror samaradorlik
3	Yirik korporativ tarmoq	23	Professional boshqaruv, strategik rejalashtirish, sekinroq qaror qabul

Tahlil shuni ko'rsatadiki, viloyatdagi korxonalarining asosiy qismi yakka tartibdagi tadbirkorlik va kichik korxonalardan iborat bo'lib, ularning tashkiliy tuzilmasini optimallashtirish hamda raqamli boshqaruv mexanizmlarini joriy etish samaradorlikni oshirishga yordam beradi [18, 19]. 2-jadval turli tashkiliy shakldagi savdo korxonalarining iqtisodiy ko'rsatkichlarini solishtirish imkonini beradi. Jadval orqali korxonalarining moliyaviy samaradorligi va xarajatlar tuzilmasi tahlil qilinadi (2-jadval).

2-jadval. Iqtisodiy ko'rsatkichlar bo'yicha solishtirma tahlil⁹

T/r	Tashkiliy shakl	O'rtacha savdo hajmi (mln so'm)	O'rtacha daromad (mln so'm)	Rentabellik (%)	Xarajatlar tuzilmasi (%)
1	Yakka tartibdagi tadbirkorlik	120	15	12	70% xomashyo, 30% boshqa
2	Kichik korxonalar	250	40	16	50% xomashyo, 30% ishchi, 20% marketing/logistika
3	Yirik korporativ tarmoq	780	180	23	40% xomashyo, 25% ishchi, 20% marketing/logistika, 15% boshqa

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, yirik korxonalarda rentabellik va daromad yuqori, kichik va yakka tartibdagi korxonalarda esa mavsumiylik hamda resurs cheklovlari mavjud. Shu sababli, kichik korxonalar uchun strategik boshqaruv va marketingni takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. 3-jadval turli shakldagi savdo korxonalarining samaradorlik va raqobatbardoshligini solishtirish imkonini beradi. Raqobatbardoshlik va ishchi samaradorligi korxonalarining umumiy iqtisodiy samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi (3-jadval).

8 Savdo korxonalarining tashkiliy shakl bo'yicha taqsimoti bo'yicha muallif ishlanmasi

9 Iqtisodiy ko'rsatkichlar bo'yicha solishtirma tahlil asosida muallif ishlanmasi

3-jadval. Samaradorlik va raqobatbardoshlik bo'yicha solishtirma tahlili¹⁰

T/r	Tashkiliy shakl	Raqobatbardoshlik darajasi (1-5)	Samaradorlik (ishchi o'rtacha daromadi mln so'm)	Izoh
1	Yakka tartibdagi tadbirkorlik	2	5	Tez qaror qabul, lekin cheklangan resurs
2	Kichik korxonalar	3	8	Barqaror, strukturasi murakkabroq
3	Yirik korporativ tarmoq	5	12	Strategik boshqaruv, professional resurslar

Tahlil shuni ko'rsatadiki, yirik korxonalar eng raqobatbardosh va samarali faoliyat yuritadi, kichik va yakka tartibdagi tadbirkorlik subyektlari esa samaradorlikni oshirish uchun innovatsion boshqaruv va marketing strategiyalarini joriy etishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari Samarqand viloyati savdo korxonalarini faoliyati hududiy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi ekanligini ko'rsatdi. Tahlillar shuni aniqladiki, savdo korxonalarining tashkiliy tuzilmasi, iqtisodiy samaradorligi va raqobatbardoshligi ularning faoliyat natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yakka tartibdagi tadbirkorlik subyektlari soddaboshqaruv va tezkor qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo'lsa-da, moliyaviy va marketing resurslarining cheklanganligi bilan ajralib turadi. Kichik va o'rta savdo korxonalarini nisbatan barqaror faoliyat yuritib, ichki boshqaruv tizimlari orqali iqtisodiy samaradorlikka erishmoqda. Yirik savdo tarmoqlarida esa strategik rejalashtirish, raqamli boshqaruv va resurslardan samarali foydalanish orqali yuqori daromad va rentabellik ta'minlanmoqda. Shuningdek, savdo korxonalarini viloyatda ish o'rinlarini yaratish, aholi ehtiyojlarini qondirish va soliq tushumlarini shakllantirish orqali hududiy iqtisodiy rivojlanishga sezilarli hissa qo'shayotgani aniqlandi.

Tahlil natijasida quyidagi takliflar ilgari suriladi. Birinchidan, Samarqand viloyati savdo korxonalarida tashkiliy tuzilmani takomillashtirish va boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish orqali qaror qabul qilish samaradorligini oshirish zarur. Ayniqsa, kichik va o'rta korxonalarda funksional bo'limlar faoliyatini aniq belgilash muhim ahamiyatga ega.

Ikkinchidan, savdo korxonalarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish maqsadida zamonaviy moliyaviy boshqaruv, marketing va logistika mexanizmlarini keng joriy etish, resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlash lozim.

Uchinchidan, raqamli texnologiyalar va elektron savdo platformalaridan foydalanishni kengaytirish orqali savdo jarayonlarini soddalashtirish, xarajatlarni kamaytirish va raqobatbardoshlikni oshirish tavsiya etiladi.

To'rtinchidan, savdo korxonalarining hududiy iqtisodiyotdagi rolini kuchaytirish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish, imtiyozli moliyalashtirish va maslahat xizmatlarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

Mazkur takliflarning amalga oshirilishi Samarqand viloyati savdo korxonalarining barqaror rivojlanishini ta'minlash, ularning iqtisodiy samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 26-martdagi "Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirishga oid davlat siyosatini tubdan yangilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5975-sonli Farmoni // <https://lex.uz/docs/4776669>
2. Toxirova, G. Innovatsion rivojlantirishning savdo korxonalaridagi o'rni va ahamiyati. <https://sci-p.uz/index.php/aept/article/view/2538>
3. Nabiev, B. YASHIL IQTISODIYOTDA KORXONALAR BOSHQARUV MEXANIZMLARINING EVOLYUTSIYASI: KONSEPTUAL TAHLIL —<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/7896>.
4. Sarimsaqov, D. Sanoat korxonalarining innovatsion boshqaruvi tahlili va uning xususiyatlari. <https://green-eco.uz/index.php/GED/article/view/6231>.
5. Курбанова Р., Мирзаева Ш., Хакимов Д. РОЛЬ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ И ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗМЕРЕНИИ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – С. 204-216.
6. ILKHAMOVNA S. Z., NODIROVNA M. S., MUROD S. DIGITALIZATION OF SOCIAL TECHNOLOGIES IN IMPROVING THE EFFICIENCY OF THE SERVICE SECTOR //Gospodarka i Innowacje. – 2024. – Т. 48. – С. 80-89.
7. Мирзаева Ш. Н., Ворисов Ш. Д. ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ: ВЫЗОВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ МАЛОГО БИЗНЕСА //International Conference on Adaptive Learning Technologies. – 2025. – Т. 16. – С. 40-43.

¹⁰ Samaradorlik va raqobatbardoshlik bo'yicha solishtirma tahlili asosida muallif ishlanmasi



8. Мирзаева Ш., Зияева Ш., Турсунбоев М. МЕЖДУНАРОДНЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ САНКЦИИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ВНУТРЕННЮЮ ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ПОЛИТИКУ СТРАНЫ //Международная конференция академических наук. – 2025. – Т. 4. – №. 5. – С. 34-40.
9. Мирзаева Ш., Пардабаева Д., Абдуллаев А. ЭКОНОМИКА, РЫНОК И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА // Решение социальных проблем в управлении и экономике. – 2025. – Т. 4. – №. 6. – С. 70-75.
10. Мирзаева Ш., Тахиров Ч., Заэбов Р. СОЦИАЛЬНАЯ СФЕРА ОБЩЕСТВА И СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА //Наука и технология в современном мире. – 2025. – Т. 4. – №. 10. – С. 36-42.
11. Мирзаева Ш., Икрамова Ш., Тоштемиров О. ПРОГРАММИРОВАНИЕ, ПРОГНОЗИРОВАНИЕ И ПЛАНИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ //Решение социальных проблем в управлении и экономике. – 2025. – Т. 4. – №. 6. – С. 70-74.
12. Мирзаева Ш., Нуров Н., Мусурмонов З. ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА ПО ПОДДЕРЖКЕ ЧАСТНОГО СЕКТОРА И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ЭКОНОМИКЕ //Решение социальных проблем в управлении и экономике. – 2025. – Т. 4. – №. 6. – С. 63-69.
13. Мирзаева Ш., Дадажонов Б., Атамурадов Ж. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОСНОВА НЕОБХОДИМОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОХОДОВ //Модели и методы в современной науке. – 2025. – Т. 4. – №. 6. – С. 71-78.
14. Мирзаева Ш. ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ УСЛУГ //Передовая экономика и педагогические технологии. – 2025. – Т. 2. – №. 2. – С. 670-675.
15. Дусматов Б., Мирзаева Ш. ВЛИЯНИЕ РАЗВИТИЯ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ УСЛУГ НА ЭКОНОМИКУ УЗБЕКИСТАНА //Передовая экономика и педагогические технологии. – 2025. – Т. 2. – №. 2. – С. 626-644.
16. Мирзаева Ш. Н. и др. Локальные Международные Глобальные Рынки: Интеграция И Развитие //International Conference on Adaptive Learning Technologies. – 2025. – Т. 16. – С. 87-91.
17. Мирзаева Ш. Н., Абдувахобов А. Анализ Современных Тенденций Глобальной Торговли //International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies. – 2025. – Т. 16. – С. 17-20.
18. Saidakhmedovich S. T., Bekhruz U. Problems of Economic Development of Small Business in the Real Sector // Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 10. – С. 624-628.
19. Saidakhmedovich S. T., Nodirovna M. S. The State of Implementation of Innovative Projects in the Service Sector in Uzbekistan //Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 375-391.
20. Ogli S. M. A., Sayfiddinovich A. Z. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI //Journal of marketing, business and management. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 63-66.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**





+998 93 718 40 07



<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>



t.me/yait_2100